

Розділ 5

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У ПРИВАТНОПРАВОВІЙ СФЕРІ

В.Р. Барський
к. ю. н., доц.

ЩОДО ПРИРОДИ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ» (УКРПАТЕНТ)

Правові засади та інституційний механізм охорони прав інтелектуальної власності в Україні почали формуватися з перших років незалежності, хронологічно випереджаючи юридичне оформлення багатьох інших інститутів державного суверенітету. Перші в Україні спеціалізовані органи виконавчої влади в сфері інтелектуальної власності – Державне патентне відомство і Державне агентство України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України – були створені в 1992 році. Повноваження цих органів охоплювали два ключових інститути права інтелектуальної власності – авторське право і право промислової власності. Обидва органи існували до 1999 року, коли на їх базі був створений Державний комітет України з питань науки та інтелектуальної власності.

Централізація повноважень призвела до гальмування процесів реєстрації об'єктів інтелектуальної власності, послабленню контролю над правомірністю використання прав інтелектуальної власності і навіть до погіршення міжнародного іміджу України [1, с. 143].

З метою подолання ситуації наприкінці 1999 року при Міністерстві освіти і науки України був створений Департамент інтелектуальної власності як самостійний орган державного управління. Він існував до грудня 2010 року, коли на його базі була утворена Державна служба інтелектуальної власності, діяльність якої спочатку

координував міністр освіти і науки, а з 2013 року міністр економічного розвитку і торгівлі.

У 2016 році Кабінет міністрів України (далі КМУ) схвалив Концепцію реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні (далі – Концепція). Метою Концепції було створення оптимальної, якісної та ефективної державної системи правової охорони інтелектуальної власності. Концепція передбачає введення дворівневої структури, за якою відповідний центральний орган виконавчої влади забезпечує формування та реалізацію державної політики в сфері інтелектуальної власності, а національний орган інтелектуальної власності (далі – НОІВ) виконує окремі публічні функції з реалізації державної політики у зазначеній сфері [2].

В рамках реалізації Концепції в серпні 2016 року Державна служба інтелектуальної власності була ліквідована, а майнові комплекси державних підприємств та організацій, що належали до сфери її управління, були передані до відання Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (з 05.09.2019 р. Міністерство розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України, з 26.05.2021 р. – в Міністерство економіки України), в структурі якого був створений окремий Департамент розвитку сфери інтелектуальної власності.

Виконання завдань (функцій) НОІВ фактично було покладено на Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент), яке згідно Статуту засновано на державній власності та є державним комерційним підприємством [3, п. 11]. Це підприємство ще з 2000-х років надавало послуги в сфері реєстрації прав інтелектуальної власності.

Реформа в сфері інституційного механізму захисту прав інтелектуальної власності була продовжена прийняттям 16 червня 2020 року Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності». Закон передбачив створення дворівневої системи державного управління сферою інтелектуальної власності, за якою відповідне міністерство забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності, а НОІВ виконуватиме окремі публічні функції (завдання) покладені на нього законодавством. З метою уніфікації тезаурусу вітчизняного законодавства абревіатура НОІВ замінила всі інші поняття, які використовувались раніше в законах про охорону

прав інтелектуальної власності. Закон визначив юридичний статус НОІВ – державна організація, що входить до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, яка визначається на національному рівні КМУ і здійснює повноваження у сфері інтелектуальної власності, визначені законодавством України. У пояснювальній записці до проекту закону було зазначено, що НОІВ буде створений на базі Державного підприємства «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент).

З метою прискорення реформування системи державного управління сферою інтелектуальної власності розпорядженням КМУ від 13 жовтня 2020 року № 1267-р «Про Національний орган інтелектуальної власності» було визначено, що функції НОІВ виконуватиме державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності» (Укрпатент) [4].

Це розпорядження КМУ стало фінальною точкою у формуванні інституційного механізму захисту прав інтелектуальної власності в Україні та одночасно точкою відліку для повноцінного функціонування НОІВ, який слугуватиме єдиним вікном з видачі охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності. На НОІВ покладатимуться, в тому числі, повноваження: прийняття заявок на державну реєстрацію авторського права та договорів, які стосуються права автора на твір; прийняття заявок на реєстрацію об'єктів промислової власності та проведення їх експертизи.

На нашу думку, саме така архітектура інституційного механізму охорони прав інтелектуальної власності в Україні обумовлена декількома факторами.

По-перше, вітчизняним досвідом державного управління 1990-х років, свідчить про неефективність надання публічних послуг органами публічної влади. З метою подолання цього недоліку в Україні у 2010-х років поступово поширюється модель, за якою органи публічної влади покладають виконання окремих публічних функцій (завдань) на державні підприємства, наприклад, Міністерство освіти і науки України на державні підприємства «Інформаційно-іміджевий центр» та «Інфоресурс», Державна міграційна служба України на державне підприємство «Документ» тощо.

По-друге, світовим трендом використання аутсорсингу в державному управлінні. Розвиток аутсорсингу в публічному секторі

сприяє більш ефективному пристосуванню до умов зовнішнього середовища, підвищенню продуктивності, отриманню доступу до нових ринків і технологій.[5, с. 58].

По-третє, зобов'язанням України гармонізувати законодавство в сфері захисту права інтелектуальної власності з *acquis* Європейського Союзу (далі ЄС) в цій сфері. Разом з тим, слід зазначити, що в жодній країні ЄС публічні функції в сфері охорони прав інтелектуальної власності не виконують підприємства, їх виконання покладено на юридичні особи зі статусом органу державного управління зі спеціальним статусом.

Підсумовуючи вищенаведене можна зробити такі висновки.

З моменту створення в 1992 році архітектура інституційного механізму охорони прав інтелектуальної власності в Україні неодноразово змінювалась, що не могло не відбитися на ефективності його діяльності в цілому. При цьому зміни 1990-х років можна пояснити подоланням радянських атавізмів, а наступні зміни – наближенням до європейської моделі.

Включення до інституційного механізму охорони прав інтелектуальної власності в Україні юридичної особи зі статусом державного комерційного підприємства не відповідає іноземній практиці державного управління в цій сфері.

Список використаної літератури

1. Гелеверя Є.М. Еволюційні передумови розвитку та сучасний стан системи інтелектуальної власності в Україні. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 21. С. 142–147. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/29.pdf> (дата звернення: 29.10.2021).
2. Про схвалення Концепції реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.06.2016 р. № 402–2016-р. *Офіційний вісник України офіційне видання*. 2016 р. № 44, Ст. 1625.
3. Про затвердження Статуту Державного підприємства «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ» (Укрпатент) : Наказ Державної служби інтелектуальної власності України від 06.04.2015 № 51-н.
4. Про Національний орган інтелектуальної власності : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.10.2020. № 1267-р. *Урядовий кур'єр*. 27.10.2020. № 208.
5. Котовська І.В., Сороківська О.А., Луциків І.В. Аутсорсинг як інноваційний інструмент у сфері публічного управління. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. Вип. № 4(60). С. 53–59.